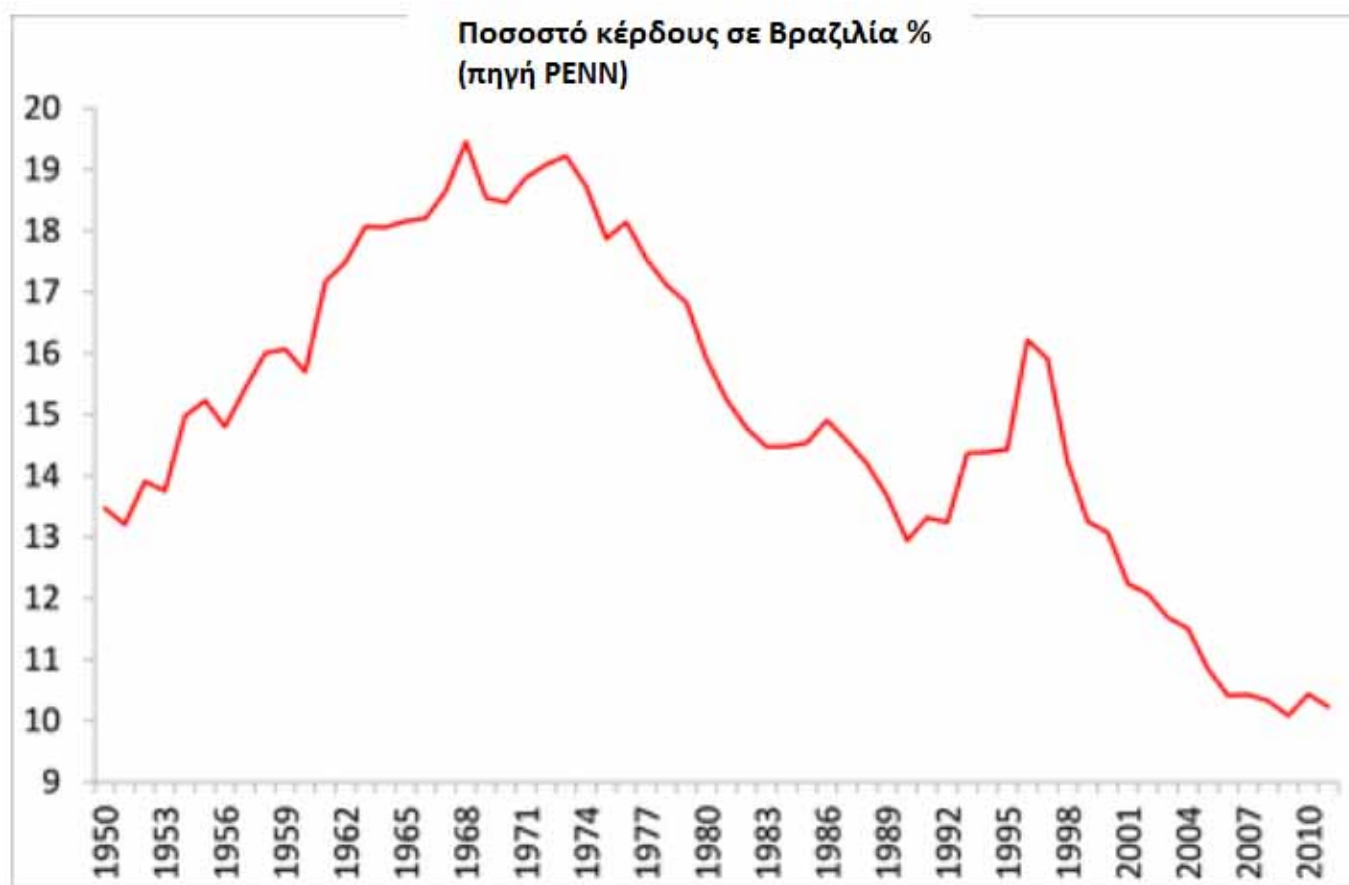

Βραζιλία: τι σημαίνει η εκλογή Μπολσονάρου

Του Βασίλη Μορέλλα

Στις 28 Οκτώβρη, ο δεύτερος γύρος των προεδρικών εκλογών στη Βραζιλία, την όγδοη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, ανέδειξε νικητή τον Ζαΐρ Μπολσονάρου, ακροδεξιό ρατσιστή, δηλωμένο οπαδό της στρατιωτικής δικτατορίας του '64-'85, διακηρυγμένο εχθρό όλων των εργατικών οργανώσεων και των μεταδικτατορικών κοινωνικών κατακτήσεων, διακηρυγμένο ρατσιστή και μισογύνη. Στην πραγματικότητα, ο Μπολσονάρου εκπροσωπεί έναν κίνδυνο χειρότερο από τον «ομοϊδεάτη» του Τραμπ. Σε μια χώρα που ποτέ δεν έγινε αποχουντοποίηση και οι στρατηγοί εξακολούθησαν να εμπλέκονται στην πολιτική, ο Μπολσονάρου (πρώην λοχαγός ο ίδιος) εκφράζει στρατιωτικά δίκτυα που βαρύνονται με εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Κυρίως όμως, εκφράζει το σχέδιο έκτακτης ανάγκης μιας άρχουσας τάξης σε πανικό μπροστά στον συνδυασμό σοβαρών οικονομικών προβλημάτων και απειλητικού εργατικού κινήματος. Μάλιστα σε περίοδο που η κυβερνώσα «αριστερά» του ΡΤ έχει χάσει το θρόνο της μετά από πολυετή αντικοινωνικά μέτρα και σωρεία σκανδάλων. Πρόκειται για σχέδιο υπέρβασης προς το αντιδραστικότερο μιας αστικής δημοκρατίας σαπισμένης από τη διαφθορά και τις εκρηκτικές κοινωνικές ανισότητες. Με σιδερένια γροθιά, «τάξη και ασφάλεια».

Η βραζιλιάνικη οικονομία

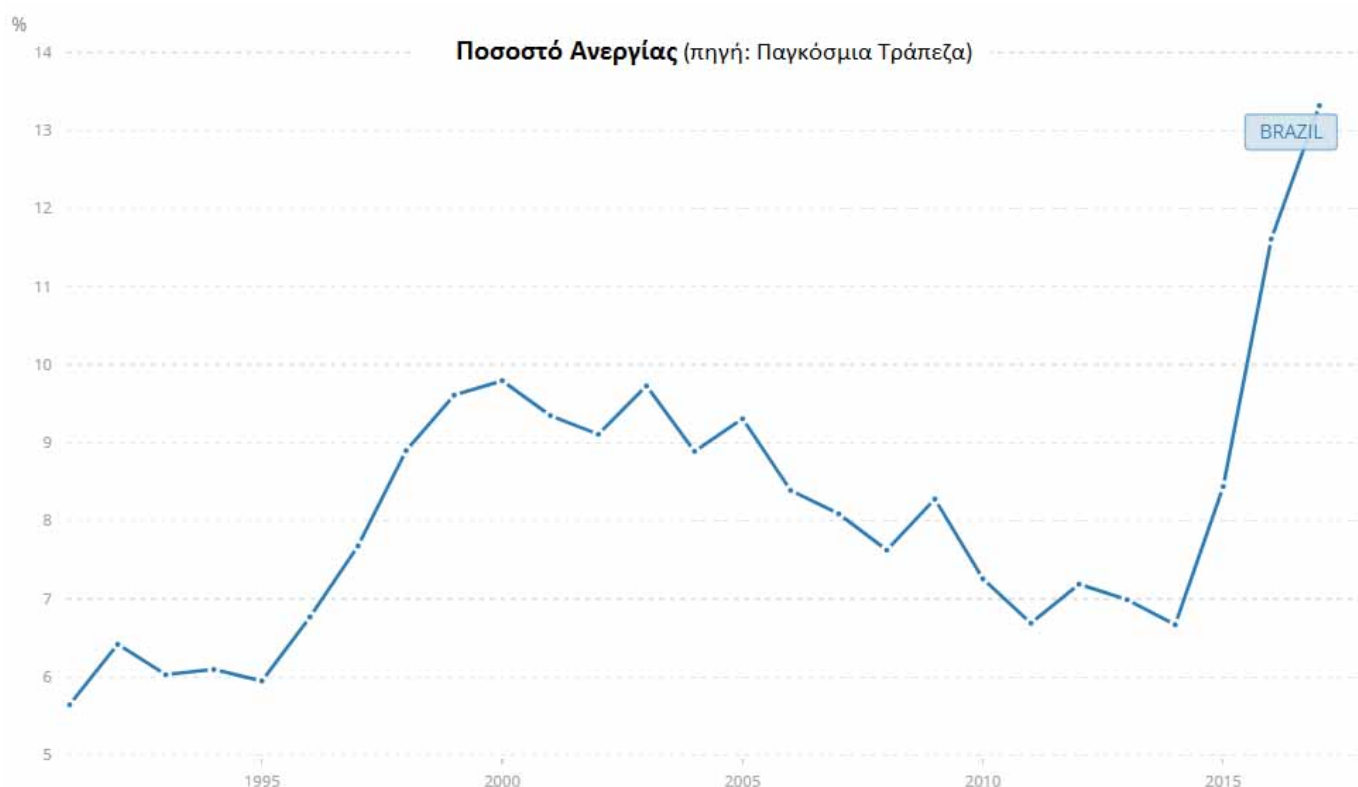
Το ποσοστό κέρδους των Βραζιλιάνων καπιταλιστών, πιεσμένο είτε από κρίσεις και υφέσεις είτε από εργατικές κατακτήσεις, πέφτει συνεχώς μετά το 1971, με εξαίρεση τη δεκαετία του '90. Αυτή η τάση, που χειροτέρεψε μετά το 2000, κάνει τον βραζιλιάνικο καπιταλισμό να νοσταλγεί τα χρυσά (γι' αυτόν) πρώτα χρόνια της δικτατορίας κι επίσης τον κάνει πολύ μοχθηρό απέναντι σε στοιχειώδη δικαιώματα των υποτελών στρωμάτων. Μιλάμε για τη χώρα των φαβέλων και των μαζικών αστυνομικών φόνων κατά της λούμπεν παραβατικότητας. Ο φαύλος κύκλος μικρής παραγωγικότητας-μικρών κερδών-μικρών επενδύσεων, στις καλές εποχές «απλώς» μετρίαζε την ανάπτυξη. Τέτοια καλή εποχή ήταν περίπου η πρώτη δεκαετία από τα δεκατρία χρόνια που έτυχε να κυβερνά το PT, το «Εργατικό Κόμμα», μια βραζιλιάνικη εκδοχή του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΡΙΖΑ. Αυτή η απατηλή «αριστερά» είχε γίνει σοσιαλφιλελεύθερη δύναμη χρόνια νωρίτερα. Από τη μια, προωθούσε μια νεοφιλελεύθερη ατζέντα ιδιωτικοποιήσεων και

περικοπών σε τομείς του κοινωνικού κράτους. Ο πρώτος ηγέτης του, ο Λούλα, είχε μειώσει τους μισθούς στο δημόσιο, παίξει στο χρηματιστήριο τα αποθεματικά των ταμείων των εργαζομένων, ευνοήσει το μεγάλο γαιοκτητικό κεφάλαιο και πλήξει το φυσικό περιβάλλον για χάρη των «επενδύσεων». Από την άλλη, τον καιρό της ανάπτυξης, είχε την πολυτέλεια να προσφέρει μέτρα «ανακούφισης» στα κατώτερα στρώματα και ειδικά στην ακραία φτώχεια, διατηρώντας και επεκτείνοντας επιδοματικά προγράμματα που είχε ξεκινήσει η προηγούμενη δεξιά κυβέρνηση. Η ανεργία επίσης μειωνόταν εκείνο το διάστημα, αλλά οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνταν, εννιά στις δέκα φορές ήταν των 350 ευρώ... Αυτή η παρελκυστική «ισορροπία» μεταξύ φιλανθρωπίας και λιτότητας μετατοπιζόταν συνεχώς προς τα δεξιά και άρχισε από νωρίς να προκαλεί αυξανόμενες κοινωνικές αντιδράσεις, βάσει της χαμηλής ανεργίας και του υψηλού πληθωρισμού. Μα ανατράπηκε τελείως μετά το 2013.

Τότε, σαν αργοπορημένη συνέπεια της κρίσης του 2008 (π.χ. λόγω της επιβράδυνσης της Κίνας), η πτώση στη διεθνή ζήτηση κατακρήμνισε τις τιμές προϊόντων τα οποία εξάγει η Βραζιλία (ζάχαρη, σόγια, βοδινό, σίδηρος κ.ά.). Η διεθνής κρίση είχε κι άλλες συνέπειες, όπως ο περιορισμός ξένων επενδύσεων και δανεικών. Το ΑΕΠ, που επιβραδυνόταν ήδη από το 2011, έχασε σχεδόν το ένα τέταρτο της αξίας του το 2014-2016. Η φιλοκαπιταλιστική στρατηγική του ΡΤ, βρέθηκε πια πλήρως εκτεθειμένη στην εκλογική του βάση. Κρατώντας τους φόρους χαμηλά για τον πλούτο, με πεσμένα τα εξαγωγικά έσοδα, η κυβέρνηση εκτόξευσε δημόσιο έλλειμμα και χρέος, την ώρα που έκανε νέες περικοπές στον κοινωνικό προϋπολογισμό. Η διοργάνωση του Μουντιάλ ήταν αντιπροσωπευτικό παράδειγμα προτεραιοτήτων: ενώ ξοδεύονταν πάνω από 15 δισ. δολάρια για εργολάβους και λοιπούς «μπίζνεσμεν», οι συγκοινωνίες και η παροχή νερού στο Σάο Πάολο υπέφεραν, οι διαδηλώσεις αντιμετωπίζονταν με ακραία καταστολή από αστυνομία και εθνοφρουρά και κάπου... 200.000 άνθρωποι πετάχτηκαν από τα σπίτια τους για χάρη της ασφάλειας και των έργων. Από την άλλη, το ΡΤ δυσανεστούσε και τους «από πάνω», με την ασταθή

αντιμετώπιση του ανερχόμενου κινήματος. Παρά την προθυμία του PT να το καταπνίξει βίαια, άλλες φορές έκανε μικρο-παραχωρήσεις σε μεγάλες απεργίες (π.χ. το 2013) μετρώντας το πολιτικό κόστος.

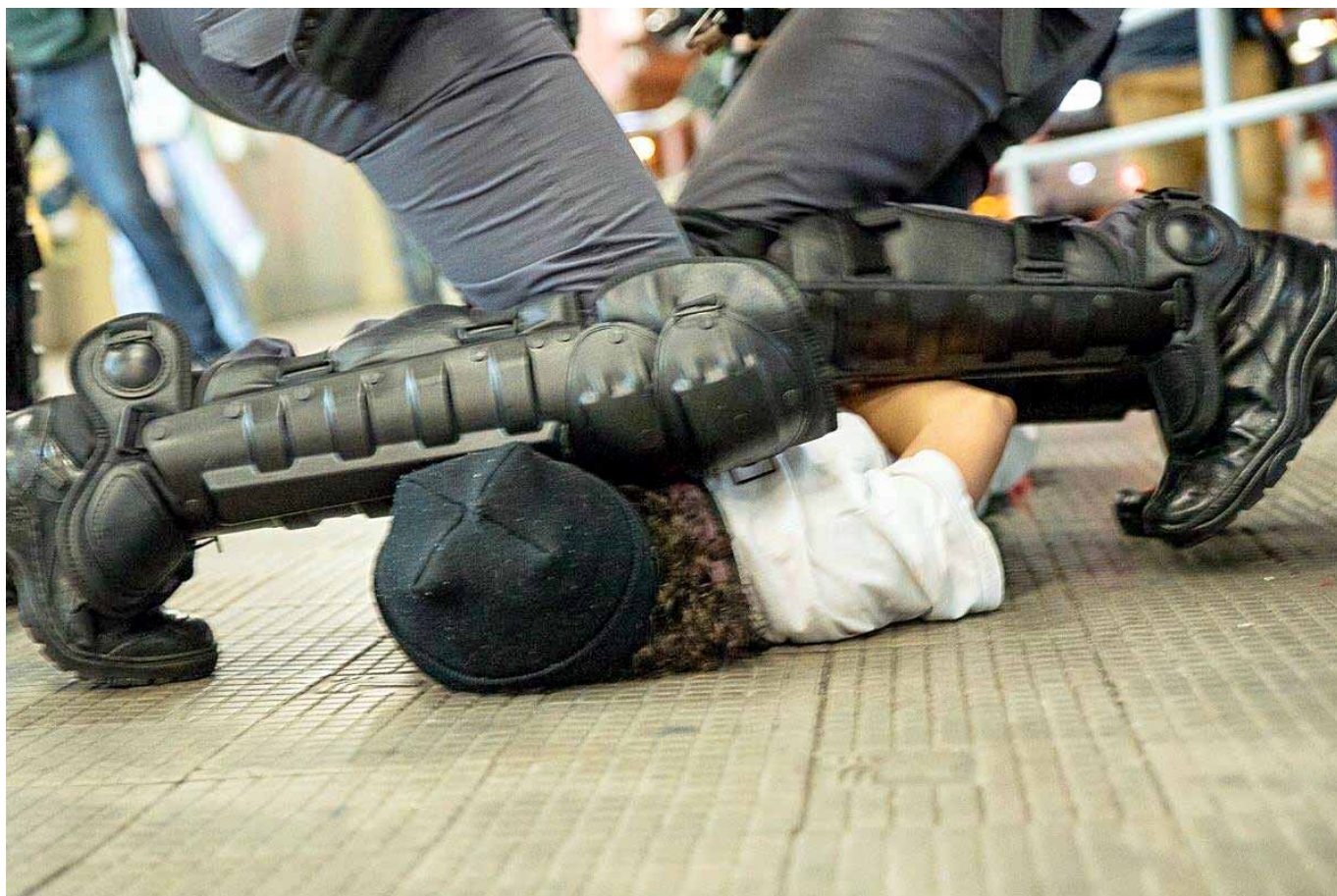
Εν τω μεταξύ, η επίσημη ανεργία διπλασιαζόταν μέσα σε δύο χρόνια (12% – 14% τα τελευταία τρία χρόνια) και η ανισότητα, που έτσι κι αλλιώς διατηρούνταν ψηλά, εξερράγη: το 2017 οι έξι πλουσιότεροι Βραζιλιάνοι είχαν όσα ο φτωχότερος μισός πληθυσμός (σε σύνολο 210 εκατομμυρίων).

Από το PT στην ακροδεξιά: η πολιτική «μηχανική» που οδήγησε στον Μπολσονάρου

Στη Βραζιλία η Δεξιά ήταν πάντα ισχυρή, έστω κι αν τα τελευταία χρόνια αντιπολιτευόταν το PT διασπασμένη. Η βάση της -εκτός από τα μεσαία και ανώτερα στρώματα- ήταν επίσης η πολύ φτωχή και ανοργάνωτη μάζα που το PT προσπάθησε, αρχικά με επιτυχία, να προσεταιριστεί με την επιδοματική πολιτική του. Ο

σκληρός πυρήνας της Δεξιάς κατάγεται από τα χρόνια της χούντας, η οποία ήταν πιο βάρβαρη απ' την αντίστοιχη ελληνική. Το '85 οι δικτάτορες στρατηγοί είχαν καταφέρει μια διαδικασία ομαλής επαναφοράς της αστικής δημοκρατίας χωρίς οι ίδιοι να τιμωρηθούν, ουσιαστικά εξακολουθώντας να παρεμβαίνουν στα πολιτικά πράγματα. Το κυβερνόν ΡΤ, του οποίου η ηγεσία είχε υποστεί βασανιστήρια επί δικτατορίας, δεν τα έβαλε ούτε καν με τη στρατιωτική κάστα. Ακόμη και η Επιτροπή Αλήθειας που έστησε το 2012 για να ενισχύσει το δημοκρατικό προφίλ του, είχε εξ αρχής περιοριστεί στην ηθική δικαίωση των θυμάτων και όχι στην ποινική δίωξη των υπεύθυνων, εξερεθίζοντας το θηρίο χωρίς να το απειλεί πραγματικά. **Ακόμη χειρότερα, η «αριστερή» σοσιαλδημοκρατία χρησιμοποίησε το ρατσισμό και τον εθνικισμό για να αναβαθμίσει τον βραζιλιάνικο ιμπεριαλισμό, δικαιώνοντας την ακροδεξιά ιδεολογία.** Ο σημερινός αντιπρόεδρος του Μπολσονάρου, στρατηγός Μουράο, πέρα από τις δηλώσεις ότι μια νέα χούντα θα μπορούσε να λύσει το κοινωνικό ζήτημα, ήταν βασικός στρατιωτικός οργανωτής της σφαγής γυναικόπαιδων στην Αϊτή το 2005-2006. Τότε, ήταν η κυβέρνηση Λούλα που τον είχε στείλει στη μικρή και κατεστραμμένη χώρα ως διοικητή δύναμης κατοχής 9.000 ανδρών, μετά την πραξικοπηματική εκδίωξη του Αϊτινού σοσιαλδημοκράτη προέδρου, με τη συνεργία της Δύσης. Ο Λούλα είχε έτσι τη βασική πολιτική ευθύνη και για τους 2.000 βιασμούς που διέπραξαν τα βραζιλιάνικα στρατεύματα εκεί, στην απόπειρα να προαχθεί η Βραζιλία στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα. **Στηρίζοντας την εκστρατεία με κατάλληλα επιχειρήματα, νομιμοποιούσε το ρατσισμό, το милитарισμό και την ακροδεξιά, που μετέπειτα «δάγκωσαν» και τον ίδιο.** Η βραζιλιάνικη στρατιωτική ηγεσία, με την οποία προσπαθούσε επί 13 χρόνια να «συνεννοηθεί» το ΡΤ, χαιρέτισε πρώτη και σύσσωμη την νίκη του Μπολσονάρου.

Πολιτική κρίση, καπιταλιστική λύση

Για τους πολιτικούς και οικονομικούς λόγους που αναφέραμε, ήταν ανάγκη και ευκαιρία για τους άρχοντες να αποκαθελώσουν το εξασθενημένο ΡΤ. Προσπάθησαν να το αντικαταστήσουν με μια καθαρόαιμη Δεξιά το 2016. Χρησιμοποιώντας τα σκάνδαλα που ενέπλεκαν ηγετικά στελέχη του ΡΤ, απομάκρυναν τη διάδοχο του Λούλα, πρόεδρο Ντίλμα Ρούσεφ, και έφεραν στην εξουσία την κυβέρνηση Τεμέρ, δηλαδή τον... κυβερνητικό εταίρο της Ρούσεφ ως τότε. Μάλιστα, φέτος τον Απρίλη ο Λούλα φυλακίστηκε με δωδεκαετή κάθειρξη για διαφθορά. Όμως αυτά δεν άρκεσαν. Από τη μια, η διερεύνηση των σκανδάλων άνοιξε τον «ασκό του Αιόλου» και τελικά ολόκληρο το πολιτικό σύστημα αποκαλύφτηκε βαθιά διεφθαρμένο. Από την άλλη, η κυβέρνηση Τεμέρ δεν κατάφερε να αντιπαρέλθει τις λαϊκές αντιδράσεις, που κορυφώθηκαν πέρσι με μια γιγάντια γενική απεργία (28/4/2017, με αιχμή την υπεράσπιση της κοινωνικής ασφάλισης), με σαράντα εκατομμύρια διαδηλωτές, εκατοντάδες καταλήψεις και αποκλεισμούς δρόμων.

Αυτός ο συνδυασμός δυσοίωνων οικονομικών προοπτικών,

απειλητικού κινήματος και σήψης του παλιού πολιτικού συστήματος περιλαμβανομένης της κυβερνώσας «αριστεράς», οδήγησε την άρχουσα τάξη να υψώσει τον Μπολσονάρου και το κόμμα του από την πολιτική ανυπαρξία στο 55% και την προεδρία της χώρας, μέσα σε δυο χρόνια.

Οι «δεσμεύσεις» του Μπολσονάρου στοχεύουν να κολακέψουν τους νομοταγείς μεσοαστούς ψηφοφόρους, αλλά κυρίως να παγώσουν κάθε κοινωνική αντίσταση με τη βία ή το φόβο της βίας. Ωστε να περάσουν νέες ιδιωτικοποιήσεις, ανατιμήσεις σε καταναλωτικά αγαθά, μειώσεις μισθών και καίρια χτυπήματα στο ασφαλιστικό. Αυτός και τα στελέχη του έχουν επανειλημμένα προαναγγείλει το τσάκισμα της Αριστεράς (πραγματικής και κίβδηλης), των συνδικάτων και των κοινωνικών αντιστάσεων εν γένει, από τις οργανώσεις των ανέργων και τα ιθαγενικά κινήματα για τη γη μέχρι τις ΛΟΑΤ συλλογικότητες. Επίσης, είναι δεδομένο ότι θα ξεσπάσει πάνω στις περιθωριοποιημένες φαβέλες, μέχρι και με κινητοποίηση του στρατού. **Αισιοδοξώντας για μια τέτοια αποκατάσταση της «σταθερότητας» το χρηματιστήριο του Σάο Πάολο κατέγραψε ιστορικό ρεκόρ μετά τις εκλογές.** Τελικά, ο Μπολσονάρου δεν είναι κεραυνός εν αιθρία, αλλά κλιμακωτή συνέχεια των κυβερνήσεων ΡΤ και Τεμέρ, που ενέτειναν τα αντικοινωνικά μέτρα και τον συνοδευτικό αυταρχισμό.

Συγκρίσεις με την ελληνική εμπειρία: η «πολιτική μηχανική» που γεννάει φαινόμενα Μπολσονάρου

Το πολιτικό «ανάπτυγμα» της Βραζιλίας προσφέρεται για συγκρίσεις με τα καθ' ημάς. Πρώτα, για το πόσο αδίστακτη γίνεται μια «αριστερή κυβέρνηση» ρεφορμιστών ώστε να αναγνωριστεί από το σύστημα, ανοίγοντας έτσι το δρόμο στην Δεξιά – ή και την ακροδεξιά σε περίοδο κρίσης. Λούλα και Ρούσεφ λογοδοτούσαν στα κελεύσματα της ντόπιας άρχουσας τάξης και του ΔΝΤ, που ζητούσαν δημοσιονομικά πλεονάσματα, περικοπές

και ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, θυμίζοντας έντονα Ελλάδα. Μέσα στο ίδιο πλαίσιο είναι που ο ΣΥΡΙΖΑ πάτησε στην ανάπαυλα της κρίσης για να επεκτείνει το πιλοτικό πρόγραμμα Σαμαρά για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και να μοιράσει επιδόματα αλληλεγγύης, ενώ από την άλλη εκτόξευε τις ιδιωτικοποιήσεις, αποχαλίνωνε την καταστροφή στις Σκουριές, ψήφιζε το νόμο Κατρούγκαλου και εισηγείται τώρα επιπρόσθετα περιουσιακά δικαιώματα στην Εκκλησία...

Εξάλλου, είναι σύνηθες και διαχρονικό φαινόμενο το αληθινό πρόσωπο των ποικίλων σοσιαλδημοκρατών να αποκαλύπτεται πιο πρώιμα και πιο ωμά στην εξωτερική πολιτική: εκεί τα θύματα δεν στοιχίζουν εκλογικά. Έτσι, παρόμοια με τον Λούλα, οι ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ έχουν πολύ καλές ιμπεριαλιστικές επιδόσεις. Εναγκαλιζόμενοι τα ματωμένα καθεστώτα της Αιγύπτου και του Ισραήλ, παραδίδοντας μαθήματα εφαρμοσμένου αντιτουρκισμού και επεκτατισμού στο Αιγαίο και την Αν. Μεσόγειο, υιοθετώντας ακροδεξιές θεωρίες περί μακεδονικής απειλής, προσπαθώντας να πουλήσουν όπλα στη Σαουδική Αραβία κ.ο.κ. Αλλά και αποκηρύσσοντας τους πρόσφυγες πολέμου σαν ανεπιθύμητο βάρος, με τις απελάσεις, το άγριο ξύλο στην εκκένωση της Ειδομένης, τα κολαστήρια στα νησιά.

Υπάρχει προφανής σχέση ανάμεσα σε τέτοιες πολιτικές -σε εσωτερικό και εξωτερικό- και στη διατήρηση των ποσοστών της ΧΑ ή τις ακροδεξιές πρωτοβουλίες· η διαδοχή του ΡΤ από τον Τεμέρ και τον Μπολσονάρου είναι σημαντικό παράδειγμα. Το μόνο που λείπει από την Ελλάδα είναι μια νέα επιδείνωση του «καιρού» στην οικονομία. Λείπει, για την ώρα...

Τέλος, **η Βραζιλία προσφέρει διδάγματα για τις αριστερές τακτικές.** Το ΡΤ είχε ξεκινήσει ως «πλατύ κόμμα», δηλαδή ως πολυτασικό ρεφορμιστικό κόμμα με συμμετοχή επαναστατών, από την ίδρυσή του το 1980. Μάλιστα ως πολύ πιο ριζοσπαστικό από τον ΣΥΝ και τον ΣΥΡΙΖΑ. Αλλά η σοσιαλφιλελεύθερη μετάλλαξή του είχε εκδηλωθεί ήδη τη δεκαετία του '90 και οπωσδήποτε όταν ανέλαβε την κυβέρνηση το 2003. Ως τότε είχε ήδη διαγραφεί μία τροτσκιστική αντιπολίτευση (το PSTU το 1992) και είχαν

ξεκινήσει οι διαγραφές της δεύτερης, ακόμη μεγαλύτερης, αριστερής/επαναστατικής πτέρυγας που το 2005 θα κατέληγαν στη διάσπαση και την ίδρυση του PSOL. Τότε είχε επίσης αποτυπωθεί ότι **όσο πιο μακροχρόνια ήταν η συμβίωση επαναστατών και ριζοσπαστών με το «πλατύ κόμμα» τόσο πιο μεγάλες συγχύσεις και απώλειες αυτοί θα υπέφεραν τελικά.** Στην αριστερή διάσπαση του 2005, πάνω από τα τρία τέταρτα των 2.000 τροτσκιστών της αντιπολίτευσης θα επέλεγαν να παραμείνουν στο διεφθαρμένο PT, ενώ από τους αποχωρήσαντες πολλοί θα αποστρατεύονταν συντόμως... **Το PT κατάπιε ανεπίστρεπτα τη μεγάλη πλειοψηφία ριζοσπαστών ή επαναστατών που πορεύτηκαν με αυταπάτες περί ριζοσπαστικοποίησής του, ακόμη κι όταν αυτό βρέθηκε στην εξουσία.** Και βέβαια, στην εξουσία πια, φρόντισε με όλους τους τρόπους να απογοητεύσει και να παγώσει τους ψηφοφόρους του, να γραφειοκρατικοποιήσει τα συνδικάτα όπου μπορούσε, να ενισχύσει δεξιά και ακροδεξιά ιδεολογήματα, να επιβεβαιώσει τη «συνέχεια του κράτους» σε κάθε επίπεδο. Όλα αυτά θα έπρεπε να είναι οφθαλμοφανή από τότε στους εισηγητές παρόμοιων θεωριών στην Ελλάδα, που έβαλαν πλάτη να «έρθει η ελπίδα» της απατηλής αριστεράς στην κυβέρνηση, με επιχειρήματα δοκιμασμένα και διαψευσμένα σε όλα τα σημεία της υδρογείου. Το ελαφρυντικό της άγνοιας ποτέ δεν ήταν επαρκές και πλέον δεν υπάρχει καν...

Καθήκοντα

Το προηγούμενο διάστημα, οι διεργασίες στην πέραν του ΡΤ βραζιλιάνικη αριστερά, επαναστατική και μη, επικέντρωναν στην ανάγκη ενιαίου μετώπου σε συνδικαλιστικό επίπεδο, στην απεργιακή πάλη. Οποσδήποτε μια τέτοια εργατική απάντηση πρέπει να αποτελεί το επόμενο βήμα απέναντι στην αποκτήνωση του καπιταλισμού που διανοίγει ο Μπολσονάρου. Όμως πιθανά τα στοιχήματα έχουν ήδη ανέβει. Το αν η οργανωμένη βία φτάσει να ασκείται από ένα φασιστικό κίνημα μαζών, είναι ανοιχτό ερώτημα. Τέτοια πρώτα δείγματα υπάρχουν, είτε με τις στρατιωτικού τύπου παρελάσεις οπαδών στις πόλεις, είτε με τις επιθέσεις σε χωριά του Αμαζονίου. Αν και μόνο πρωτοφανές δεν είναι το φαινόμενο για τη χώρα και γενικά τη Λατινική Αμερική, πάντως είναι ανησυχητικό το μετεκλογικό κύμα εμπρησμών και φόνων κατά ιθαγενών από παρακρατικές πολιτοφυλακές, ώστε να προχωρήσουν πιο γρήγορα οι «επενδύσεις» (βλέπε καταστροφή του τροπικού δάσους). Ακόμη και χωρίς φασιστικό κίνημα, είτε κεντρικά είτε αποκεντρωμένα και πρωτοβουλιακά, η ακροδεξιά βία και η κρατική καταστολή θα αναβαθμίσουν τη συνεργασία τους.

Στη Βραζιλία πλέον αναδεικνύεται η ανάγκη μετώπου για ένα

κατεξοχήν πολιτικό θέμα: την αντιμετώπιση της κρατικής και παρακρατικής βίας. Πίσω στην Ελλάδα δεν έχουμε φτάσει ακόμη ως εκεί: θα μας «αρκούσαν» προς το παρόν τα μέτωπα π.χ. για τη διοργάνωση μιας σοβαρής πανεργατικής απεργίας και τα πολιτικά συμπεράσματα από τις προηγούμενες αποτυχίες. Μέχρι και γι' αυτά όμως έχουμε ακόμη δρόμο μπροστά μας...